

تلفیق دیدگاه‌های بومی

در برنامه‌های درسی

منبعی برای تدوین گران برنامه درسی، معلمان و مدیران

نویسندگان:

استن مکای، مری ایس، شری پندن

مترجمان:

حسن نجفی، عادل ظفری‌نژاد، فرهاد مؤمنی

شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۵۰۲۲-۹۲-۶

شماره کتابشناسی ملی : ۴۸۰۹۵۶۵

عنوان و نام پدیدآور : تلفیق دیدگاه‌های بومی در برنامه‌های درسی: منبعی برای تدوین گرانبرنامه درسی،
معلمان و مدیران/نویسندگان استن مکای، لاری لبل، شری پیدن؛ مترجمان حسن
نجفی، عادل ظفری‌نژاد، فرهاد مومنی.

شخصات نشر : تهران: گورش چاپ، ۱۳۹۶.

مشخصات ظاهری : ۱۱۶ ص.

عنوان اصلی: Integrating Aboriginal perspectives into curricula : a
یادداشت

resource for ...، ۲۰۰۳.

یادداشت : کتابنامه: ص. ۱۱۳.

موضوع : افام بومی -- کانادا -- آموزش و پرورش

موضوع : Indigenous peoples -- Education -- Canada

موضوع : س.جوستا - آمریکای شمالی -- راهنمای آموزشی

موضوع : Indians of North America-- Study and teaching :

موضوع : سرخ‌ستان: آمریکای شمالی -- کانادا -- آموزش و پرورش

موضوع : Indians of North America -- Education -- Canada :

موضوع : آموزش و پرورش ابتدایی

موضوع : Critical pedagogy :

موضوع : برنامه‌های درسی -- تغییر

موضوع : Curriculum change :

رده بندی دیویی : ۹۷۱/۰۰۴۹۷

رده بندی کنگره : E۹۶/۲/م۷ ۱۳۹۶

سرشناسه : مکای، استن

McKay, Stan

شناسه افزوده : لابل، لاری

شناسه افزوده : Labelle, Larry :

شناسه افزوده : پیدن، شری

شناسه افزوده : Peden, Sherry :

شناسه افزوده : نجفی، حسن، ۱۳۶۸ -، مترجم

شناسه افزوده : ظفری‌نژاد، عادل، ۱۳۵۵ -، مترجم

شناسه افزوده : مومنی، فرهاد، ۱۳۵۳ -، مترجم

وضعیت فهرست نویسی : فیا

استشارات کورش چاپ

عنوان: تلفیق دیدگاه‌های بومی در برنامه‌های درسی
مترجمان: حسن نجفی، عادل ظفری نژاد، فرهاد مؤمنی

ناشر: انتشارات کورش چاپ

محل تولید: کورش خراسان زاد

صفحه آرای: زهرا عزیزی

طراح جلد: نسیم آتشین جان

چاپ: ۱۳۹۶

شمارگان: ۱۰۰۰

بها: ۱۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۰۲-۹۲-۶

حقوق چاپ برای ناشر محفوظ است.

آدرس: تهران، خیابان شریعتی، ابتدای خیابان ملک، پست میر مجتهدی،

پلاک ۴، طبقه ۱، واحد ۲

شماره‌های تماس: ۷۷۶۴۹۰۴۷ - ۷۷۶۸۵۱۹۶ - ۷۷۶۸۵۰۶۴

همراه: ۰۹۱۲۱۴۳۸۱۱۵

تلفکس: ۷۷۶۸۵۲۰۶

Koorsh.chap@gmail.com

Koorsh93.persianblog.ir

۹.....	دیباچه مترجمان بر کتاب
۲۳.....	بخش اول: کلیات
۲۴.....	مقدمه مؤلفان
۲۶.....	اهداف کتاب
۲۷.....	ساختار کتاب
۲۸.....	تاریخچه
درآمدی بر حیطه اجتماعی، فرهنگی، اخلاقی، اجتماعی، آموزشی و	
۳۲.....	زیستی مردمان بر مبنای
بخش دوم: نتایج بومی‌سازی برنامه رسی در حوزه‌های تخصصی یادگیری	
۵۵.....	
۵۷.....	سال‌های اولیه (تولد تا ۴ سالگی)
۶۵.....	سنین میانی (۵ تا ۸ سالگی)
۷۵.....	سنین بالایی (سال‌های اول تا چهارم دبیرستان)
۹۵.....	بخش سوم: فهرست واژگان تخصصی
بخش چهارم: پروژه‌های نشان‌دهنده تلفیق دیدگاه‌های علمی در	
۱۰۱.....	برنامه‌های درسی
۱۱۷.....	منابع

دیباچه مترجمان بر کتاب

در مفهومی کلی تلاش نظام برنامه درسی در جهت فراهم آوردن زمینه‌های لازم برای تحقق اهداف آموزش و پرورش است. از این رو، برنامه درسی عنصری بنیادین در تعلیم و تربیت محسوب می‌شود (اسکیل‌بک^۱، ۱۹۹۱). برنامه درسی می‌تواند توسط عوامل بیرونی مانند مراکز، مؤسسات، مراجع مرکزی و ملی در سطح کشور یا عوامل درونی در سطح مدارس، استان‌ها و مناطق آموزشی تهیه و تدوین شود. بر این اساس، انواع نظام‌های برنامه‌ریزی درسی در پیوستار تمرکز، عدم تمرکز قابل بررسی می‌باشد (امین خندقی و گودرزی، ۱۳۹۰). بسیاری از رویکردهای برنامه‌های درسی میان رشته‌ای در صدد ایجاد آموزش مرتبط و جذاب‌تری برای دانش‌آموزان و طراحی سازماندهی برنامه‌های درسی پیرامون نمونه‌ها و مضمون‌های جهان واقعی می‌باشد (فراسر و توماس^۲، ۲۰۱۲).

برنامه درسی بومی به طور مستقیمی انعکاس‌کننده اهداف بزرگ جامعه از جمله عدم تمرکزگرایی، تصمیم‌گیری جمعی، مالیت محلی خدمات عمومی، توانمندسازی افراد و گروه‌ها و مشارکت تعداد زیادی از افراد در زندگی مدنی می‌باشد (توماس، ۲۰۱۱). آموزش و پرورش بومی به فرایند استفاده از جامعه محلی به عنوان نقطه شروعی برای آموزش مفاهیم هنرهای زیبا، ریاضیات، مطالعات اجتماعی، علوم و سایر موضوعات برنامه درسی نظر دارد. تأکید بر این

1. Skilbeck

2. Fraser & Thomas

نوع از آموزش [استفاده از تجارب واقعی دنیای پیرامون] موجب برقراری روابط قوی‌تر دانش‌آموزان با جامعه خودشان می‌شود. همچنین به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا بر جهان طبیعی ارزش قائل شوند و تعهد به خدمت به عنوان شهروند فعال و همکار در آنان شکل بگیرد و حیات جوامع از طریق مشارکت و درگیری فعال شهروندان محلی و سازمان‌های اجتماعی در دوران تحصیل بهبود یابد (سوبل^۱، ۱۹۹۶). در این راستا وودهاوس و کناپ^۲ (۲۰۰۰) اعتقاد دارند که آموزش مبتنی بر بوم، دانش و تجارب مورد نیاز دانش‌آموزان جهت مشارکت فعال در فرایند دموکراسی افزایش می‌دهد. همچنین سوبل (۲۰۰۵) هم بیان می‌کند که این نوع از آموزش، زمانی رخ می‌دهد که دانش‌آموزان، معلمان و بزرگسالان در جامعه از محیط اجتماعی، فرهنگی و طبیعی محل زندگی خود به عنوان آزمایشگاه یادگیری کاوشگرانه جهت کسب دانش و مهارت‌ها در تمامی برنامه‌های درسی به کار می‌گیرند.

طراحی برنامه درسی بومی به بررسی نحوه استفاده از منطقه محلی و منابع به عنوان محرک و منبع الهام بخش برنامه‌ریزی درسی می‌پردازد. و به دنبال بررسی روش‌هایی در غنی‌تر ساختن تجارب یادگیری معنی‌دار در اجتماع، جغرافیا، تاریخ و فرهنگ افراد در منطقه محلی خودشان می‌باشد (ایونز و سویج^۳، ۲۰۱۵). هدف این نوع از طراحی تعامل با طیف وسیعی از افراد و سازمان‌ها در یک منطقه محلی جهت ارائه برنامه درسی معنی‌دار و

1. Sobel

2. Woodhouse & Knapp

3. Evans & Savage

چالش برانگیز برای دانش‌آموزان است تا محله‌ها، جوامع، خانواده‌ها، فرهنگ‌ها و مکان‌های وسیع‌تری را به رسمیت بشناسند و ارزش قائل شوند و در شکل دادن به آینده خودشان و بهتر ساختن منطقه محلی خودشان سهیم باشند. این نکته را هم باید افزود که طراحی برنامه درسی بومی به دنبال محدود ساختن یادگیری به محل و ممانعت از یادگیری جهانی و ملی نیست بلکه این نوع طراحی در صدد توجه به انواع متنوع دانشی است که برای مدارس ارزشمند بوده و به درگیر ساختن دانش‌آموزان می‌انجامد (RSA، ۲۰۱۰).

برنامه درسی بومی به طور اساسی چارچوب برنامه درسی سنتی را تغییر می‌دهد. چارچوب ارزش بومی نظام آموزشی را از مدل خطی درونداد-برونداد صنعتی به سمت رویکرد بی‌رشته‌ای پویاتر عصر اطلاعات/دیجیتال سوق می‌دهد. در مدل بومی هسته‌ای برای دانش‌آموزان است تا به طور مستقل فکر کنند، اطلاعات جمع‌آوری کنند، تجزیه و تحلیل کنند، اطلاعات را مورد ارزیابی قرار دهند، مهارت‌ها و مشکلات جامعه را بررسی کنند، و دانش و ایده‌های خلاقانه‌ای را تولید کنند. یکی دیگر از هدف‌های اصلی آموزش بومی پرورش مهارت‌های ارتباطی می‌باشد. در آموزش بومی مهارت‌های ارتباطی دانش‌آموزان از طریق این گزارش

یافته‌های پژوهشی در نشریات (چاپی و الکترونیکی) و ارائه به همسالان و جامعه خودشان رشد و توسعه می‌یابد (فلای^۱، ۲۰۱۳).

برنامه درسی بومی توزیع مجدد فرصت‌های آموزشی را از طریق استفاده از منابع محلی برای ارتقا یادگیری فراهم می‌سازد. فرهنگ‌ها و جوامع کنونی را از طریق برنامه درسی مدرسه به رسمیت می‌شناسد و والدین و سایر ذینفعان را در طراحی برنامه درسی سهیم می‌سازد (RSA، ۲۰۰۹). بنابراین، برنامه درسی بومی فرض بر این است که آگاهی دانش‌آموزان از پیچیدگی تعاملات بین انسان‌ها و محیط زیست آنان بهبود می‌یابد (سانتلمن و همکاران^۲، ۲۰۱۱).

انجمن جامعه سلطنتی برای تئوری هنر (۲۰۱۲) رویکرد برنامه درسی بومی را در ۳ بعد مد نظر قرار می‌دهد: ۱- در مورد یک مکان: استفاده از منابع و محتوای مکانی بومی یا محلی در بهبود یادگیری ۲- توسط یک مکان: توسط مدارس در مشارکت با ذینفعان بومی طراحی می‌شود و ۳- برای یک مکان: برای رفع نیازهای خاص کودکان و جوامع بومی طراحی می‌شود. همچنین این انجمن، ایجاد تجربیات یادگیری برای دانش‌آموزان در تمامی زمینه‌های یادگیری؛ افزایش درک دانش‌آموزان و وابستگی آنان به جایی که در آن زندگی می‌کنند؛ و درگیر کردن مدارس با مسائل و

واقعیت‌های جوامع محلی و مناطقشان را از اهداف برنامه درسی بومی بیان می‌کند.

باید توجه داشت که زمانی که از برنامه درسی بومی صحبت می‌کنیم به چهار نوع بوم جغرافیایی، تاریخی، فرهنگی و اجتماعی نظر داشته باشیم.

بر اساس بوم جغرافیایی برنامه درسی و آموزش‌های وابسته به آن باید دانش‌آموزان را مجهز به دانش در مورد مکان‌های متنوع، افراد، منابع و محیط انسانی و طبیعی و درک عمیق از فرایندهای فیزیکی و انسانی نماید. به علاوه دانش‌آموزان رای پیشرفت بیشتر، باید دانش درک عمیق خود را در مورد جهان را تقابل بین فرایندهای انسانی و فیزیکی توسعه دهند. این دانش جغرافیایی به نوبه خود در دانش‌آموزان، درک و مهارتی را از چگونگی یکپارچگی ویژگی‌های مختلف زمین و تغییرات آن در طول زمان ایجاد می‌کند و توانایی آنان را در درک دانش محتوایی خود از موقعیت جهان، شامل تعریف ویژگی‌های انسانی و فیزیکی و چگونگی تقابل آنان توسعه می‌دهد. این برنامه درسی همچنین، به دانش‌آموزان، فرایندهایی که ویژگی‌های جغرافیایی، انسانی و فیزیکی جهان چگونگی ارتباط بین آن‌ها را نشان می‌دهد و بیان می‌کند که چگونه آن‌ها به هم وابسته‌اند و چگونه منجر به دگرگونی و تغییر در طول زمان می‌شود. جمع آوری، تجزیه و تحلیل و برقراری ارتباط با طیف وسیعی از اطلاعات که از طریق تجربیات کار میدانی به فرایندهای جغرافیایی عمق می‌بخشد و تفسیر طیف وسیعی از منابع اطلاعات جغرافیایی شامل نقشه‌ها، نمودارها، کره، عکس‌های هوایی و

سیستمهای اطلاعات جغرافیایی، برقراری ارتباط اطلاعات جغرافیایی در روش‌های گوناگون شامل نقشه‌ها، مهارت‌های عددی و کمی جزء محتوای این برنامه درسی می‌باشند (ایوانز و ساویجز، ۲۰۱۵).

در بوم تاریخی هدف برنامه درسی ایجاد ارتباط غنی با جوامع، شهرها و فرهنگ‌هایی که افراد را احاطه کرده و توزیع آموزش در سراسر سازمان‌ها، افراد، نهادهای منطقه محلی می‌باشد. برنامه درسی در این زمینه عبارتند از بیانیه‌ای در مورد اهمیت مطالعات تاریخی، آموزش تاریخ با کیفیت بالا باید در دستیابی دانش‌آموزان به دانش منسجم و درک درست از جهان گسترده کمک نماید و همچنین به دانش‌آموزان را به پرورش‌های ادراکی، تفکر گذشته‌برانگیزد. آموزش باید دانش‌آموزان را به پرورش‌های ادراکی، تفکر انتقادی، شواهد، واری، استدلال و توسعه دیدگاه و قضاوت مجهز کند. تاریخ کمک می‌کند تا دانش‌آموزان به درک پیچیده‌ای از زندگی افراد، فرایند تغییر، تنوع جوامع و ارتباطات بین گروه‌ها، محتاج و همچنین دستیابی به هویت خود و چالش‌های زمان خود دست یابند. برنامه درسی در این زمینه اهدافی را ارائه می‌دهد که اطمینان پیدا کند همه دانش‌آموزان می‌دانند و درک می‌کنند که تاریخ مثل جزایر چسبیده به هم، وابسته به روایت می‌باشد که از زمان‌های اولیه تا به امروز نشان می‌دهد که چگونه مردم زندگی می‌کردند و این ملت شکل گرفته و چگونه تحت تأثیر جهان گسترده‌تر قرار گرفته است. همچنین جنبه‌های قابل توجهی از تاریخ گسترده جهان را

بدانند و درک کنند، شامل توسعه و ازهم پاشیدگی امپراطوری‌ها، ماهیت تمدن باستانی و ویژگی‌هایی از جوامع گذشته، دستاوردها و حماقت انسان‌ها. درک تاریخی مستدل از اصطلاحات انتزاعی مانند: امپراطوری، تمدن، پارلمان، دهقانان به دست آورند. چشم‌انداز تاریخی را توسط رشد دانش در زمینه‌های مختلف: درک ارتباط بین محلی، منطقه‌ای، ملی و تاریخ بین المللی، بین فرهنگی، اقتصادی، نظامی، سیاسی، مذهبی و تاریخ اجتماعی و مقیاس‌های زمانی کوتاه مدت و بلند مدت به دست می‌آورند.

بر اساس بود هر مکتب فرهنگ و آموزش فرهنگی مایه‌ای از وجود ما هستند. آن‌ها ریشه‌ای دارند که تجربیات دانش‌آموزان و معلمان را بهم پیوند می‌دهد. در سال ۱۹۸۲ سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی یونسکو کنفرانس جهانی در مورد سیاست فرهنگی را برگزار کرد که در معنای وسیع آن فرهنگ می‌تواند مجموعه مسائل معنوی، عادی، ویژگی‌های فکری و عاطفی، جامعه و گروه‌های اجتماعی باشد و این تنها شامل هنر و ادبیات نمی‌باشد بلکه حالتی از زندگی، حقوق اساسی انسان، سیستم ارزش‌ها، سنت‌ها و اعتقادات را در بر می‌گیرد. فرهنگ مانند بسیاری از اجزاء دیگر که برنامه درسی مدرسه را تشکیل می‌دهند یک ترکیب همیشه در حال تغییر از دانش و تجربه است. دانش در مدرسه به شیوه‌های متفاوتی تدوین شده است. دانش می‌تواند با محتوای برنامه درسی، برنامه درسی ملی یا منابع اقتدار در مدرسه و جامعه محلی مرتبط باشد. با گذشت زمان، دیدگاه مشترکی از چیزی که ما فکر می‌کنیم برای دانش‌آموزان مهم است ایجاد

می‌گردد. به هر حال این مهم است که تشخیص دهیم که فرایند انتخاب چه چیزی هست و چه عواقبی را برای نظام آموزش و پرورش ما و مدارس ما در بر دارد. استنهوس^۱ (۱۹۷۵) استدلال می‌کند که یک جامعه به افراد تحصیل کرده‌ای نیاز دارد که تصمیم‌گیری کند که چه چیزهایی برای دانش در مدارس اهمیت دارند. برای اینکه بتوان در مدت زمان کوتاهی بتوان نشان داد که در برنامه رسی بومی دانش‌آموزان چه فرهنگی دارند؟ میراث بومی و مکان مناسب هر فرهنگ چیست؟ باید آن را در قالب جدول و نمودار برد تا بتوان ایده‌های روشن مشخصی داشت. این ممکن است یک چالش بزرگ بنظر آید اما در اصل چالش ادیت که تمرکز می‌کند که ما چگونه می‌توانیم به دانش‌آموزان کمک کنیم برای درک بهتر خودشان در منطقه محلی و جهان پهناور. در کمیته مشورتی ملی در آموزش فرهنگی و خلاقیت، آموزش فرهنگی بعنوان یک وسیله کلیدی برای پرورش خلاقیت و تفکر انسان بر شمرده شده است. هنلی^۲ (۲۰۱۲)، سه عنصر خاص را که در آموزش فرهنگی مهم می‌باشد بیان می‌کند، اولین عنصر دانش بومی می‌باشد و به دانش‌آموزان بهترین چیزی را که خلق شده می‌آموزد (نظیر مثال ادبیات، هنر، معماری، فیلم، موسیقی و درام) این مقدمات آن‌ها را با عیف وسیعی از فرهنگ و خلاقیت معرفی می‌کند. در بخش دوم مراکز آموزش فرهنگی بر توسعه مهارت‌های حیاتی و تحلیلی که ارتباط مستقیم با حوزه خارج از

1. Stenhouse

2. Henley

محدوده دارد. می‌پردازد این امر بویژه در میراث فرهنگی و تاریخی که در آن موضوع می‌تواند به طور متفاوت تجمع حقایق را کاهش دهد به جای دستیابی به یک درک محتوای تاریخی اهمیت دارد. سومین عنصر آموزش فرهنگی مهارت محوری می‌باشد و دانش‌آموزان را قادر می‌سازد تا در ایجاد و مشارکت فرهنگ جدید برای خود تلاش کنند (دپارتمان فرهنگ، رسانه و ورزش، ۲۰۱۲). برای یک معلم مهم است که چگونه این ایده‌ها را در برنامه درسی با هم ترکیب و یا چارچوبی را برای استفاده از آن تشکیل دهد. همانطور که در بسیاری از فعالیت‌های مدرسه محور نیز جایی را که دانش‌آموزان در آن تحصیل می‌کنند و چیزی که روزانه در زندگی‌شان با آن برخورد می‌کنند، فرهنگ آن‌ها نیست و راه و روش‌های تفکر اهمیت دارد (ایوانز و ساویجز، ۲۰۱۵).

بوم چهارم بوم اجتماعی نام دارد. در آن ریکرد هدف آن است که بدانیم چگونه برنامه درسی می‌تواند مدارس را عمیقاً در درون اجتماعات محلیشان و با واقعیت‌ها و مسائل آن درگیر نماید. برنامه درسی مبتنی بر فهم جامعه، مردم و مکان بر اساس دو بعد طراحی می‌گردد. مدارس باید برنامه درسی را پیشنهاد دهند که رشد معنوی، اخلاقی، فرهنگی، ذهنی و جسمی دانش‌آموزان را در مدرسه و جامعه ارتقا داده و دانش‌آموزان را برای فرصت

مسئولیت‌ها و تجارب زندگی اکثرشان آماده سازد. بر این اساس باید مدارس به طور کارآمد و اثربخش با جوامعشان در ارتباط باشند.^۱

کعبود منبعی عمیق، کاربردی و تحلیلی درباره بومی‌سازی برنامه درسی مرجمان را بر آن داشت تا به انجام جست و جوی وسیع در منابع اطلاعاتی اقدام کنند. حاصل این کار یافتن کتاب "تلفیق دیدگاه‌های بومی در برنامه‌های درسی: مناسبتی برای تدوین گران برنامه درسی، معلمان و مدیران" شد. کتاب مذکور مشتمل بر چهار بخش است. در بخش اول خواننده آشنایی کلی درباره اهداف کتاب، مشخصات، تاریخچه، و هندسه اعتقادی، فرهنگی، اخلاقی، اجتماعی، آموزشی و رستی مردمان بومی مانیتوبا پیدا می‌کند. بخش دوم به طور اختصاصی به تشریح بومی‌سازی برنامه درسی در حوزه‌های تخصصی یادگیری می‌پردازد. این نتایج در قالب طرح تطوری طی سه مرحله رشدی سال‌های اولیه (تولد تا ۴ سالگی)، سنین میانی (۵ تا ۸ سالگی)، و سنین بالایی (سال‌های اول تا چهارم دبیرستان) مطرح می‌گردد. بخش سوم به توصیف فهرستی از واژگان تخصصی اشاره می‌کند و در نهایت در بخش چهارم پروژه‌های نشان دهنده تلفیق دیدگاه‌های سنتی در برنامه درسی معرفی می‌گردند.

امید است این اثر بتواند پرتویی از آگاهی و شناخت بر جبهه‌های ناآشنا و ابهام‌انگیز بومی‌سازی برنامه درسی به عنوان یکی از رسالت‌های اساسی و

۱. در تدوین دیباچه از مقاله‌های ارزشمند "آموزش و برنامه درسی مبتنی بر محل" اثر خانم سمیه مولا قلفاچی و آقای دکتر یوسف ادیب و "طرح برنامه درسی مکان محور در پاسخگویی به نیازهای فراگیران" اثر آقای دکتر مهدی محمدی و خانم سمیرا نکومند بهره گرفته شده است.

مسئولیت‌های اصلی نظام آموزش و پرورش بیفکند و راهگشای محققان و
محصلان حوزه مطالعات برنامه درسی باشد.

حسن نجفی - عادل ظفری‌نژاد

فرهاد مؤمنی

تیر ماه ۱۳۹۶

www.ketab.ir